

Sovjet-sites in de klas?

Geen tijd! Onvoldoende ICT-capaciteit! Met een boek gaat het veel sneller!

Overbodige modernistische versiering!

Allemaal eerder gehoorde opmerkingen als het gaat om het gebruik van internet tijdens, of ter ondersteuning van, de lessen geschiedenis. Wij zijn echter van mening dat het internet een duidelijke meerwaarde kan hebben, mits ... je de geschikte sites kunt vinden. En dat is meestal een tijdrovende klus.

40

U krijgt hier een aantal sites aangeboden die bij het examenonderwerp Sovjet-Unie passen. Slechts enkele sites zijn zonder meer ook door leerlingen te gebruiken. De meeste bevatten vooral achtergrondinformatie en bronnen die voor gebruik in de klas eerst door een docent bewerkt moeten worden.

Aan de slag

Geschikt voor leerlingen (en docenten) is de Nederlandstalige site van 'Ons Verleden' (1). Op de homepage zit een thema 'Rusland in de twintigste eeuw'. Dit brengt u bij vier subthema's: chronologie, personen, stofomschrijving en links.

Wat kunt u daarbij verwachten? 'Chronologie' bevat een bruikbaar overzicht van de geschiedenis van 1903 tot 1982. Een tekst vol met aanklikbare namen en begrippen, die verdere achtergrond informatie biedt. Er zitten aardige bronnetjes bij. 'Personen' bevat korte biografietjes van Breznev, Chroesjtsjov, Zinovjev, Stalin, Martov, Kerenski, Lenin en Trotski. 'Links' bevat een forse serie Engelstalige en Russische links, zonder omschrijving. Dat wordt een paar uurtjes surfen om erachter te komen of u er iets mee kunt doen.

Uitgebreider is de inmiddels bekende examensite van de Leidse Universiteit (2). Laat u niet afschrikken door het welhaast onmogelijke internetadres, want de site is een bezoekje waard. Hierop vindt u onder Sowjet-Unie (men geeft de voorkeur aan de 'w' i.p.v. de 'v') de volgende subthema's: Klankbeeld, Hyperlinks, Dr. Zjivago, Posters en WWW. Een korte toelichting. 'Klankbeeld' benadert de stofomschrijving vanuit de optiek van zangers, muzikanten en dichters tussen 1917 en 1986. U treft hier o.a. de tekst van de

Internationale, een speech van Lenin uit 1920, liedteksten uit de Goelag en de Tweede Wereldoorlog tot en met het lied *Russians* van Sting.

Voor leerlingen zal het onderdeel 'Hyperlinks' goed te gebruiken zijn. Het bevat onder andere onderdelen over geografie, staatsinrichting, chronologie, Stalin, Breznev en een literatuurlijst met links. Het onderdeel 'Chronologie' is gekoppeld aan een Engelstalige site en daardoor minder toegankelijk dan dit zelfde onderdeel in de onsverleden-site.

Een uitgebreid onderdeel is het gedeelte over de speelfilm Dr. Zjivago. Hier heeft auteur Joop Walhain zich uitgeleefd door de film te ontleden in allerlei fragmenten, waar vragen aan gekoppeld zijn. Het ziet er goed uit, maar welke docent durft er de tijd voor te nemen? Misschien geschikt als een praktische opdracht in een ander leerjaar?

Het onderdeel 'Posters' bevat propagandaposters uit de jaren 1920, 1930 en 1940. Ze zijn verder niet bewerkt, maar erg illustratief en daardoor voor leerlingen interessant om te analyseren,

bijvoorbeeld aan de hand van enkele richtvragen. Het onderdeel 'WWW' bevat nog meer links naar het World Wide Web zoals het internet officieel heet. Walhain's passie voor muziek klinkt hier sterk in door. In *Kleio 7* stond in de ICLON-advertentie op blz. 63 hoe zijn materiaal - Klankbeeld Sowjet-Unie, geluidscassette, cd-rom met website en geluidsfragmenten - te bestellen is.

Over de manipulatie van foto's in het Stalin-tijdperk, het retoucheren van foto's zodat Stalin onwelgevallige kameraden uit de Sovjet-geschiedenis kon laten verdwijnen, is een kleine virtuele tentoonstelling te zien van acht van die gemanipuleerde foto's (3) voorzien van een Engelstalige toelichting. Met de bespreking van het gelijknamige boek *The Commissar Vanishes* door Jan van Oudheusden in *Kleio 1999/7*, 28 e.v., heeft u een geschikt achtergrondartikel bij de site. Leerlingen zullen dit visuele onderdeel ongetwijfeld erg boeiend vinden.

Andere mogelijkheden

Via de diverse zoekmachines op het internet kom je een overvloed 'Stalin' tegen. We hebben daarom geprobeerd enkele sites eruit te halen, die in elk

van recent vrijgekomen archiefmateriaal. Daartoe wordt samenwerking gezocht met een breed gezelschap deskundigen met name ook Russische. Als vertrekpunt voor serieuze bestudering van alle aspecten van de Stalinperiode via het internet lijkt deze site mij volstrekt betrouwbaar en zeer rijk.

Ook betrouwbaar, want ingericht door de Library of Congress is een site die gewijd is aan bronnemateriaal uit de tot aan de periode Jeltsin volstrekt ontoegankelijke Sovjet archieven (5). Er is een selectie gemaakt uit vijfhonderd ter beschikking gestelde documenten die de gehele periode van 1917 tot 1991 bestrijken. Het materiaal is afkomstig uit het archief van het Centraal Comité, het Presidentieel archief en het archief van de KGB.

Interessant, vanwege het verhullende taalgebruik van de Terreur is bijvoorbeeld de brief van het CC naar aanleiding van de moord op Kirov. Of het memorandum over de grote hongersnood in de Oekraïne na de collectivisatie met de bevelen aan alle sabotages een einde te maken. Uiteraard is een behoorlijke toelichting voor de leerlingen wel noodzakelijk om de aard van de documenten op waarde te kunnen schatten.

Beeld en geluid over Stalin is te vinden op een commerciële site waarvoor na enig zoeken uiteindelijk de Britse Educational Directories Unlimited verantwoordelijk blijkt te zijn, een 'college oriented marketing firm', die zegt een 'dynamic blend of academic purpose and commerce' te bieden (6). Een echt eigentijds product, kortom. Huiveringwekkend en dus goed te gebruiken in een klassensituatie is bijvoorbeeld Stalin's speech in het Bolsjoi theater van december 1937 op het hoogtepunt van de terreur, begeleid door minutenlange ovaties en uitroepen als 'lang leve de grote Stalin'.

Zoals wel bekend zal zijn heeft het Amsterdamse Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis een unieke verzameling bronnen over socialisme en communisme. Daaruit is een virtuele tentoonstelling samengesteld over communistische posters: 'The chairman smiles'. Het betreft posters uit de Sovjet Unie, China en Cuba. Hiermee is heel veel te doen in de klas, lijkt me. Bijvoorbeeld, in het geval van de USSR, ingaan op de opkomst van het socialis-

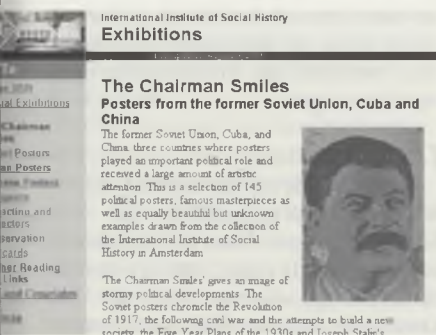
1. www.onsverleden.net
2. www.icloniis.fsw.leidenuniv.nl/walhain/Eindexamen/Level_2/cse/Sowjet-Unie/sowjet-u.htm
3. www.newseum.org/berlinwall/commissar_vanishes/
4. <http://lcweb.loc.gov/exhibits/archives/intro.html>
5. <http://lcweb.loc.gov/exhibits/archives/intro.html>
6. <http://neptune.spaceports.com/~stalin/>
7. <http://www.iisg.nl/exhibitions/chairman/>
8. <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/coldwar.htm>
9. <http://www.rusnet.nl/indexrusnet.shtm>
10. <http://koudeoorlog.uitdaging.org/index.html>

tisch realisme parallel aan de Stalinterreur (7).

Een zeer uitvoerige chronologisch opgezette verzamel-site van bronnen en secundaire literatuur over de Koude Oorlog is samengesteld door de politoloog Vincent Ferraro, verbonden aan Mount Holyoke College, Massachusetts (8). De eerste bronnen zijn gedateerd 'pre 1945', daarop volgen (bijna) alle jaren tot en met 1991, waarna nog een verzameling 'retrospectives'. Het laatste artikel dateert van maart 2001. De verzameling is, voor zover dat mogelijk is op het internet, 'wetenschappelijk verantwoord', wat wil zeggen dat de auteur een traceerbare wetenschapper is en zijn verwijzingen controleerbaar zijn. Niet rechtstreeks te gebruiken in het onderwijs, maar wel een monumentaal 'naslagwerk'.

Minder diepgravend, maar goed verzorgd en ten dele in het Nederlands is een site geredigeerd door een particulier, O.A. Zjiron, die betrouwbare informatie over Rusland en de GOS landen in het Nederlands aan wil bieden en omgekeerd informatie over de Benelux in het Russisch. De site heeft steun van de Russische overheid (9).

Bij de Teleac cursus Koude Oorlog hoort ook een website. Deze is zo ingericht dat hij als zelfstandige informatiebron los van de cursus kan dienen, maar natuurlijk ook als vertrekpunt voor een zoektocht.

geval betrouwbare, traceerbare informatie en ook voor leerlingen interessant bronnenmateriaal bieden, dat zowel bekeken als beluisterd kan worden.

Zeer serieus te nemen, maar niet onmiddellijk geschikt voor de klas de site van het Centre for Russian and East European Studies van de universiteit van Toronto (4). Het is de digitale versie van het *Stalin-Era Research and Archives Project (SERAP)*. In de uitvoerige verantwoording die het Centre geeft is te lezen dat dit project beoogd samenleving en politiek onder Stalin opnieuw te interpreteren met behulp